HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a opta)

3 februarie 2011 *

În cauza T-584/08,

Cantiere navale De Poli SpA, cu sediul în Veneția (Italia), reprezentată inițial de A. Abate și R. Longanesi Cattani și ulterior de A. Abate și A. Franchi, avocați,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Europene, reprezentată de doamna E. Righini și de domnii C. Urraca Caviedes și V. Di Bucci, în calitate de agenți,

pârâtă,

* Limba de procedură: italiana.

având ca obiect o cerere de anulare a Deciziei 2010/38/CE a Comisiei din 21 octombrie 2008 privind ajutorul de stat C 20/08 (fost N 62/08) pe care Italia intenționează să îl pună în aplicare prin modificarea schemei N 59/04 privind un mecanism temporar de protecție a sectorului construcțiilor navale (JO 2010, L 17, p. 50),

TRIBUNALUL (Camera a opta),

compus din doamna M.E. Martins Ribeiro, președinte, domnii S. Papasavvas și N. Wahl (raportor), judecători,

grefier: domnul N. Rosner, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 16 iunie 2010,

pronunță prezenta

Hotărâre

Cadrul juridic

1 Articolul 1 din Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului [88 CE] (JO L 83, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 41) prevede:

„În sensul prezentului regulament:

[…]

(b) «ajutor existent» înseamnă:

(i) […] orice ajutor care a existat înainte de intrarea în vigoare a tratatului în aceste state membre, respectiv schemele de ajutor și ajutoarele individuale puse în aplicare anterior și care se aplică și ulterior intrării în vigoare a tratatului;

(ii) ajutorul autorizat, respectiv schemele de ajutor și ajutoarele individuale care au fost autorizate de Comisie sau Consiliu;

[…]

(v) ajutorul considerat ajutor existent deoarece se poate dovedi că, în momentul punerii în aplicare, nu reprezenta un ajutor și că a devenit ajutor ulterior, datorită evoluției pieței comune și fără să fi fost modificat de statul membru. Atunci când anumite măsuri devin ajutoare ca urmare a liberalizării unei activități în conformitate cu dreptul comunitar, astfel de măsuri nu sunt considerate ajutor existent după data fixată pentru liberalizare;

(c) «ajutor nou» înseamnă orice ajutor, respectiv orice schemă de ajutor și orice ajutor individual care nu este ajutor existent, inclusiv modificările ajutoarelor existente;

[…]”

2 Regulamentul (CE) nr. 794/2004 al Comisiei din 21 aprilie 2004 de punere în aplicare a Regulamentului nr. 659/1999 (JO L 140, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 2, p. 42) prevede la articolul 4 alineatul (1) următoarele:

„În sensul articolului 1 litera (c) din Regulamentul […] nr. 659/1999, o modificare a unui ajutor existent înseamnă orice schimbare, alta decât modificările de natură pur formală sau administrativă care nu pot afecta evaluarea compatibilității măsurii de ajutor cu piața comună. Cu toate acestea, o creștere a bugetului inițial al unei scheme de ajutor existente cu până la 20 % nu se consideră o modificare a ajutorului existent."

3 În temeiul articolului 87 alineatul (3) litera (e) CE, Consiliul a adoptat Regulamentul (CE) nr. 1177/2002 din 27 iunie 2002 privind un mecanism temporar pentru protecția sectorului construcțiilor navale (JO L 172, p. 1). Acest regulament autorizase un astfel de mecanism pentru a ajuta șantierele navale comunitare care suferiseră un prejudiciu grav din cauza concurenței neloiale a șantierelor navale situate în Coreea [considerentul (3) al regulamentului]. Articolul 2 alineatele (2) și (3) din același regulament preciza că ajutoarele directe în favoarea anumitor contracte de construcție navală puteau fi considerate compatibile cu piața comună în cazul în care nu depășeau 6 % din valoarea contractuală, iar segmentul pieței relevante suferise un prejudiciu grav din cauza concurenței neloiale coreene.

4 Articolul 3 din Regulamentul nr. 1177/2002 condiționează acordarea ajutorului de notificarea sa, potrivit articolului 88 CE, către Comisie, care trebuia să examineze și să adopte o decizie în privința sa potrivit Regulamentului nr. 659/1999.

5 Articolul 2 alineatul (4), precum și articolele 4 și 5 din Regulamentul nr. 1177/2002 au următorul cuprins:

„*Articolul 2*

[…]

(4) Prezentul regulament nu este aplicabil unei nave livrate la mai mult de trei ani de la data semnării contractului final. Comisia poate, totuși, să prelungească acest termen de trei ani în cazul în care acest lucru se justifică prin complexitatea tehnică a proiectului de construcție navală în cauză sau de întârzieri rezultând din perturbări neprevăzute, importante și care pot fi justificate ale programului de lucru al unui șantier din cauza unor circumstanțe excepționale, imprevizibile și exterioare întreprinderii.

[…]

Articolul 4

Prezentul regulament este aplicabil contractelor finale semnate începând de la data intrării sale în vigoare până la expirarea sa, cu excepția contractelor finale semnate înaintea anunțării de către Comunitate în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene* a inițierii procedurii de soluționare a litigiilor împotriva Coreei prin solicitarea de consultări potrivit memorandumului de acord privind normele și procedurile care reglementează soluționarea litigiilor ale Organizației Mondiale a Comerțului și contractelor finale semnate la o lună sau mai mult după publicarea de către Comisie în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene* a unei comunicări prin care se anunță că procedura respectivă de soluționare a litigiilor este închisă sau suspendată întrucât Comunitatea consideră că procesul-verbal încheiat a fost pus efectiv în aplicare.

Articolul 5

Prezentul regulament intră în vigoare în ziua următoare datei publicării în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene* și expiră la 31 martie 2004.

[…]”

6 Prin Regulamentul (CE) nr. 502/2004 al Consiliului din 11 martie 2004, de modificare a Regulamentului nr. 1177/2002 (JO L 81, p. 6), data expirării Regulamentului nr. 1177/2002 prevăzută la articolul 5 din acest regulament a fost reportată la 31 martie 2005.

Istoricul cauzei

7 Reclamanta, Cantiere navale De Poli SpA, exploatează un șantier naval situat în Veneția (Italia).

8 La 15 ianuarie 2004, Republica Italiană a notificat o schemă de ajutoare prin care urmărea să aplice Regulamentul nr. 1177/2002 prin intermediul articolului 4 alineatul 153 din legge nº 350 su disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato (legge finanziaria 2004) [Legea nr. 350 privind formarea bugetului anual și plurianual al statului (Legea finanțelor pentru anul 2004)] din 24 decembrie 2003 (supliment ordinar la GURI nr. 299 din 27 decembrie 2003, denumită în continuare „Legea nr. 350/2003”), dispoziție care preciza următoarele:

„Pentru a permite aplicarea [Regulamentului nr. 1177/2002], se alocă suma de 10 milioane de euro pentru anul 2004. Modalitățile de acordare a ajutorului se stabilesc prin decret al Ministerului Infrastructurii și Transporturilor. Eficacitatea dispozițiilor prezentului punct este subordonată, potrivit articolului 88 alineatul (3) [CE], aprobării prealabile a [Comisiei].”

9 Prin Decizia din 19 mai 2004 privind schema de ajutoare N 59/2004 privind un mecanism temporar de protecție a sectorului construcțiilor navale, notificată cu numărul C(2004) 1807 (denumită în continuare „decizia de aprobare din 2004”), Comisia a

aprobat schema notificată considerând că era conformă dispozițiilor Regulamentului nr. 1177/2002 și compatibilă cu piața comună (denumită în continuare „schema din 2004”).

10 Considerând că alocarea inițială a 10 milioane de euro nu era suficientă pentru a acoperi totalitatea solicitărilor de ajutoare introduse înainte de expirarea Regulamentului nr. 1177/2002, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul nr. 502/2004, Republica Italiană a notificat Comisiei, la 1 februarie 2008, intenția sa de a aloca, prin intermediul articolului 2 alineatul 206 din legge n° 244 su disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato (legge finanziaria 2008) [Legea nr. 244 privind formarea bugetului anual și plurianual al statului (Legea finanțelor pentru anul 2008)] din 24 decembrie 2007 (supliment ordinar la GURI nr. 300 din 28 decembrie 2007), denumită în continuare „Legea nr. 244/2007”, 10 milioane de euro suplimentare bugetului consacrat schemei din 2004 (denumită în continuare „măsura notificată”).

11 Prin scrisoarea din 30 aprilie 2008, Comisia a informat Republica Italiană cu privire la decizia sa de a iniția procedura prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE în privința acesteia, în legătură cu măsura notificată. În plus, decizia de inițiere a procedurii a fost publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* (JO 2008, C 140, p. 20). Comisia invita, în aceasta, toate părțile interesate să își prezinte observațiile în termen de o lună de la data publicării. Prin scrisoarea din 12 septembrie 2008, reclamanta și-a prezentat observațiile, de care Comisia nu a ținut cont, considerând că fuseseră depuse tardiv.

12 La 21 octombrie 2008, Comisia a adoptat Decizia 2010/38/CE privind ajutorul de stat C 20/08 (fost N 62/08) pe care Italia intenționează să îl pună în aplicare prin modificarea schemei N 59/04 privind un mecanism temporar de protecție a sectorului construcțiilor navale (JO 2010, L 17, p. 50) (denumită în continuare „decizia atacată”), al cărei articol 1 prevede:

„Ajutorul de stat pe care Italia intenționează să îl pună în aplicare prin modificarea schemei N 59/04 privind un mecanism temporar de protecție a sectorului construcțiilor navale și care presupune o majorare de 10 milioane de euro este incompatibil cu piața comună.

Prin urmare, ajutorul nu poate fi pus în aplicare."

13 În decizia atacată, Comisia a estimat că măsura notificată constituia un ajutor nou în sensul articolului 1 litera (c) din Regulamentul nr. 659/1999 și al articolului 4 din Regulamentul nr. 794/2004 și că acest ajutor nu putea fi considerat compatibil cu piața comună, deoarece Regulamentul nr. 1177/2002 nu mai era în vigoare și nu putea, așadar, să servească drept temei legal pentru aprecierea măsurii notificate. Comisia a precizat de asemenea că măsura amintită nu putea fi considerată compatibilă cu piața comună în temeiul Cadrului pentru ajutoarele de stat în domeniul construcțiilor navale (JO 2003, C 317, p. 11) și că aceasta nu părea compatibilă cu piața comună nici în temeiul vreunei alte dispoziții aplicabile în materia ajutoarelor de stat.

14 În plus, Comisia a arătat că, în urma intrării în vigoare a Regulamentului nr. 1177/2002, Republica Coreea supusese atenției Organului de soluționare a litigiilor (OSL) al Organizației Mondiale a Comerțului (OMC) problema legalității regulamentului menționat potrivit normelor OMC. La 22 aprilie 2005, un grup de experți creat de OSL ar fi publicat un raport în care se concluziona că Regulamentul nr. 1177/2002 și diverse scheme naționale care aplicau acest regulament existente la momentul la care Republica Coreea dedusese litigiul în fața OMC încălcau anumite norme ale OMC. La 20 iunie 2005, OSL ar fi adoptat raportul grupului de experți care recomanda Comunității aducerea Regulamentului nr. 1177/2002 și a schemelor naționale care îl aplică în conformitate cu obligațiile care îi reveneau în temeiul acordurilor încheiate în cadrul OMC.

Procedura și concluziile părților

15 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 30 decembrie 2008, reclamanta a introdus prezenta acțiune.

16 Aceasta solicită Tribunalului:

— anularea deciziei atacate;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

17 Comisia solicită Tribunalului:

— respingerea acțiunii;

— obligarea reclamantei la plata cheltuielilor de judecată.

18 Pe baza raportului judecătorului raportor, Tribunalul (Camera a opta) a decis să deschidă procedura orală și, în cadrul măsurilor de organizare a procedurii prevăzute la articolul 64 din Regulamentul de procedură, a invitat părțile să se pronunțe cu privire la oportunitatea conexării prezentei cauze cu cauza T-3/09, în care o acțiune având același obiect fusese introdusă de Republica Italiană. După primirea observațiilor părților, care nu au ridicat nicio obiecție, aceste cauze au fost conexate, prin Ordonanța președintelui Camerei a opta din 2 iunie 2010, pentru buna desfășurare a procedurii orale, potrivit articolului 50 din Regulamentul de procedură.

19 Pledoariile părților și răspunsurile acestora la întrebările adresate de Tribunal au fost ascultate în ședința din 16 iunie 2010.

În drept

20 În susținerea acțiunii sale, reclamanta invocă cinci motive întemeiate pe încălcarea Regulamentului nr. 1177/2002, pe aprecierea eronată a măsurii notificate, pe lipsa de relevanță a recomandării OSL din 20 iunie 2005, pe o încălcare a articolului 253 CE și, respectiv, pe o încălcare a principiilor bunei administrări, contradictorialității și respectării dreptului la apărare.

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea Regulamentului nr. 1177/2002, a articolului 253 CE și a principiilor egalității de tratament și protecției încrederii legitime

Argumentele părților

21 În cadrul acestui motiv, reclamanta susține că au fost încălcate de Comisie principiile care guvernează aplicarea în timp a unei norme de drept. Comisia ar fi confundat perioada în care Regulamentul nr. 1177/2002 era în vigoare cu cea în care acest regulament a fost aplicabil. Astfel, Comisia ar fi fost obligată să aplice acest regulament situațiilor existente înaintea datei sale de expirare, și anume 31 martie 2005, în măsura în care aceste situații au luat naștere în mod legal în perioada în care Regulamentul

nr. 1177/2002 era în vigoare. În acest context, reclamanta arată că considerentul (34) al deciziei atacate este viciat de o lipsă a motivării. Reclamanta face de asemenea trimitere la articolul 4 din Regulamentul nr. 1177/2002 și la Decizia C(2008) 4356 a Comisiei din 8 august 2008 privind ajutoarele N 68/2008 și N 69/2008 – Italia (prelungirea termenului de trei ani pentru livrarea petrolierelor construite de șantierul naval Giacalone) în care Comisia ar fi aplicat Regulamentul nr. 1177/2002 după data de 31 martie 2005.

22 În plus, reclamanta susține că, în decizia atacată, Comisia a încălcat principiul egalității de tratament, întrucât întreprinderile care au fost lipsite de beneficiul schemei de ajutoare vizate de această decizie încheiaseră contractele de vânzare respective în același context economic și normativ, și anume înainte de 31 martie 2005, cu scopul de a face față concurenței neloiale coreene, ca și întreprinderile care au beneficiat de schema de ajutoare în urma deciziei de aprobare din 2004. Singura diferență între acești operatori ar fi faptul că guvernul italian, din cauza cerințelor bugetare, a procedat, după 31 martie 2005, la o refinanțare a schemei din 2004.

23 Comisia ar fi încălcat de asemenea principiul protecției încrederii legitime prin faptul că a presupus în mod arbitrar că măsura notificată fusese notificată în afara termenului. Întrucât Regulamentul nr. 1177/2002 nu cuprindea niciun termen în care trebuiau efectuate notificările măsurilor de ajutor și ținând cont de faptul că reclamanta încheiase înainte de 31 martie 2005 contracte care îndeplineau condițiile materiale prevăzute de regulamentul menționat, Comisia nu ar fi putut, fără a aduce atingere așteptărilor legitime ale reclamantei, să refuze aprobarea măsurii notificate.

24 Reclamanta susține de asemenea că Comisia nu a indicat cum se conciliază realizarea obiectivelor Regulamentului nr. 1177/2002 cu imposibilitatea materială a guvernului italian de a notifica, în chiar ziua expirării regulamentului menționat, ajutoarele legate de contracte a căror dată de încheiere nu o cunoștea și despre care nu putea, prin

urmare, să aibă cunoștință, întrucât Regulamentul nr. 1177/2002 prevedea dreptul de a le încheia până la 31 martie 2005.

25 Pe de altă parte, reclamanta arată că nici sistemul de control al ajutoarelor de stat prevăzut de tratat, nici Regulamentul nr. 1177/2002 nu prevăd un termen în care trebuie efectuate notificările măsurilor de ajutor în temeiul articolului 88 alineatul (3) CE.

26 Astfel, ar reveni numai autorităților italiene, în temeiul principiului subsidiarității, competența de a alege data notificării unei măsuri de ajutor în funcție de cunoașterea de către acestea a bugetului necesar pentru aplicarea Regulamentului nr. 1177/2002 și având în vedere procedurile bugetare prevăzute în mod obișnuit. S-ar confirma faptul că Comisia a săvârșit o eroare vădită, confundând și făcând să coincidă data expirării Regulamentului nr. 1177/2002, și anume 31 martie 2005, cu termenul de care dispuneau statele membre pentru a prevedea finanțarea unei scheme de ajutor.

27 Comisia solicită respingerea motivului.

Aprecierea Tribunalului

28 Mai întâi, în ceea ce privește critica potrivit căreia considerentul (34) al deciziei atacate ar fi viciat de o lipsă a motivării, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, motivarea impusă prin articolul 253 CE trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente să își exercite controlul. Cerința motivării trebuie apreciată în funcție de împrejurările cauzei, în special de conținutul actului, de natura motivelor invocate, precum și de interesul de a primi

explicații propriu destinatarului actului sau altor persoane vizate în mod direct și individual de acesta. Nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, în măsura în care problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse prin articolul 230 CE trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în funcție de contextul său, precum și de ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă (a se vedea Hotărârea Curții din 1 iulie 2008, Chronopost/UFEX și alții, C-341/06 P și C-342/06 P, Rep., p. I-4777, punctul 88 și jurisprudența citată).

29 În speță, în considerentele (33) și (34) ale deciziei atacate, Comisia a explicat din ce motive considera că jurisprudența invocată de guvernul italian nu era relevantă pentru a soluționa problema existenței unei încrederi legitime a guvernului italian în compatibilitatea măsurii notificate cu piața comună.

30 Motivarea despre care se pretinde că nu există figurează în considerentele (11), (25) și (26) ale deciziei atacate, care cuprind o expunere a motivelor pentru care Comisia a considerat că Regulamentul nr. 1177/2002 nu era aplicabil măsurii notificate, și anume faptul că acesta nu mai era în vigoare.

31 În continuare, în ceea ce privește temeinicia abordării reținute de Comisie, este cert că, în decizia atacată, Comisia a concluzionat că Regulamentul nr. 1177/2002 nu putea servi drept temei juridic pentru aprecierea măsurii notificate, întrucât expirase la 31 martie 2005 [considerentele (11), (25) și (26) ale deciziei atacate].

32 În legătură cu aplicarea în timp a unei norme de drept în lipsa unor dispoziții tranzitorii, trebuie să se distingă, în speță, normele de competență de normele de drept material.

33 În ceea ce privește normele care reglementează competența instituțiilor Uniunii Europene, reiese din jurisprudență că dispoziția care constituie temeiul juridic al unui act și care împuternicește instituția Uniunii să adopte actul în cauză trebuie să fie în vigoare la momentul adoptării acestuia (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 4 aprilie 2000, Comisia/Consiliul, C-269/97, Rec., p. I-2257, punctul 45).

34 În speță, articolul 88 CE este cel care constituie temeiul juridic ce atribuie Comisiei competența de a adopta decizii în materia ajutoarelor de stat și care o autorizează în mod permanent, din 1968, să se pronunțe cu privire la compatibilitatea măsurilor de ajutor, conform articolului 87 CE, cu piața comună.

35 În ceea ce privește normele de drept material, acestea reglementează de la intrarea lor în vigoare toate efectele viitoare ale unor situații care au apărut sub incidența normei anterioare. În consecință, normele de drept material nu se aplică efectelor stabilite anterior intrării lor în vigoare, cu excepția cazului în care sunt îndeplinite condițiile excepționale de aplicare retroactivă (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 14 aprilie 1970, Brock, 68/69, Rec., p. 171, punctul 6, Hotărârea Curții din 29 ianuarie 2002, Pokrzeptowicz-Meyer, C-162/00, Rec., p. I-1049, punctul 49, Hotărârea Curții din 24 septembrie 2002, Falck și Acciaierie di Bolzano/Comisia, C-74/00 P și C-75/00 P, Rec., p. I-7869, punctul 119, Hotărârea Tribunalului din 14 februarie 2007, Simões Dos Santos/OAPI, T-435/04, RepFP, p. I-A-2-61 și II-A-2-427, punctul 100, și Hotărârea Tribunalului din 12 septembrie 2007, González y Díez/Comisia, T-25/04, Rep., p. II-3121, punctul 70).

36 În ceea ce privește ajutoarele notificate și neplătite, în cadrul sistemului Uniunii de control al ajutoarelor de stat, data la care efectele ajutorului avut în vedere devin stabilite coincide cu momentul în care Comisia adoptă decizia prin care se pronunță cu privire la compatibilitatea ajutorului menționat cu piața comună. Astfel, normele, principiile și criteriile de apreciere a compatibilității ajutoarelor de stat, în vigoare la data la care Comisia adoptă decizia, pot fi, în principiu, considerate ca fiind mai bine adaptate contextului concurențial (Hotărârea Curții din 11 decembrie 2008, Comisia/Freistaat Sachsen, C-334/07 P, Rep., p. I-9465, punctele 50-53). Acest lucru se

datorează faptului că ajutorul în cauză nu ar crea avantaje sau dezavantaje reale pe piața comună decât cel mai devreme la data la care Comisia decide să îl autorizeze sau să nu îl autorizeze.

37 În schimb, pentru ajutoarele plătite ilegal fără notificare prealabilă, normele de drept material aplicabile sunt cele în vigoare la momentul la care ajutorul a fost plătit, întrucât avantajele și dezavantajele cauzate de un asemenea ajutor s-au materializat în perioada în care a fost plătit ajutorul în cauză (Hotărârea Tribunalului din 15 aprilie 2008, SIDE/Comisia, T-348/04, Rep., p. II-625, punctele 58-60).

38 Rezultă că, în speță, nu se poate reproșa Comisiei că nu a aplicat Regulamentul nr. 1177/2002, în condițiile în care ajutorul avut în vedere fusese notificat și neplătit. Astfel, avantajele și dezavantajele efective ale măsurii notificate pe piața comună nu erau de natură să se materializeze înainte de adoptarea deciziei atacate, care a fost luată după data expirării Regulamentului nr. 1177/2002, și anume 31 martie 2005.

39 Argumentul potrivit căruia articolul 4 din Regulamentul nr. 1177/2002 prevedea că acesta din urmă se aplica în cazul contractelor încheiate înainte de 31 martie 2005 nu infirmă concluzia potrivit căreia Regulamentul nr. 1177/2002 nu era aplicabil măsurii notificate. Astfel, articolul 4 din Regulamentul nr. 1177/2002 precizează, ca și articolul 2 din același regulament, condițiile materiale care trebuie să fie îndeplinite pentru ca, în temeiul acestui regulament, Comisia să poată adopta o decizie de declarare a ajutorului în cauză compatibil cu piața comună. Cu toate acestea, aplicarea în timp a regulamentului menționat este reglementată de articolul 5 din acesta și de principiile expuse la punctele 33-36 de mai sus.

40 Desigur, faptul că data care determină normele de drept material aplicabile coincide, în ceea ce privește un ajutor notificat și neplătit, cu adoptarea de către Comisie a unei decizii care se pronunță asupra compatibilității ajutorului menționat înseamnă că această instituție poate, prin adaptarea duratei examinării măsurii de ajutor notificate, să provoace aplicarea unei norme de drept material intrată în vigoare ulterior

notificării măsurii respective Comisiei. Totuși, această ipoteză, care, în fond, nu este prezentă în speță, întrucât măsura notificată a fost notificată după data expirării Regulamentului nr. 1177/2002, nu poate justifica o derogare de la principiul potrivit căruia noile norme de drept material reglementează de la intrarea lor în vigoare toate efectele viitoare ale situațiilor apărute sub incidența normelor vechi.

41 În această privință, trebuie să se arate că posibilitatea Comisiei de a opta pentru aplicarea fie a noii norme, fie a celei vechi este circumscrisă și contrabalansată, pe de o parte, de faptul că statele membre dispun de o putere discreționară în ceea ce privește data la care notifică măsurile de ajutor și, pe de altă parte, de faptul că articolul 4 din Regulamentul nr. 659/1999 invită Comisia, potrivit principiului bunei administrări, să acționeze cu diligență (a se vedea, în acest sens și prin analogie, Hotărârea Tribunalului din 18 noiembrie 2004, Ferriere Nord/Comisia, T-176/01, Rec., p. II-3931, punctul 62 și jurisprudența citată).

42 Faptul că statele membre erau obligate, pentru a beneficia de aplicarea Regulamentului nr. 1177/2002, să notifice măsurile de ajutor avute în vedere înainte de expirarea regulamentului menționat și înainte ca toate contractele eligibile pentru ajutoare să fie semnate nu este susceptibil să pună sub semnul întrebării aplicarea, în cazul sistemului Uniunii de control al ajutoarelor de stat, a principiilor care reglementează aplicarea în timp a normelor de drept material. Astfel, este inerent sistemului de control prealabil al măsurilor de ajutor de stat faptul că notificările trebuie să conțină, în mod necesar, estimări în ceea ce privește cuantumurile globale ale ajutoarelor avute în vedere. Acest lucru este valabil în mod special în cazul unei măsuri care vizează ajutoare operaționale precum cele în cauză în speță.

43 În plus, nici afirmația potrivit căreia Comisia a aplicat Regulamentul nr. 1177/2002 după 31 martie 2005 pentru a aproba o cerere de prelungire a termenului de livrare nu infirmă concluzia potrivit căreia Regulamentul nr. 1177/2002 nu era aplicabil măsurii notificate. Pe de o parte, trebuie subliniat că interpretarea și aplicarea de către Comisie a unei norme de drept nu pot în niciun caz să fie obligatorii pentru Tribunal.

Pe de altă parte, trebuie să se constate că decizia la care face trimitere reclamanta (a se vedea punctul 21 de mai sus) privește, contrar celei în cauză în speță, o situație al cărei cadru juridic a fost stabilit în mod definitiv anterior datei de 31 martie 2005, prin intermediul deciziei de aprobare din 2004.

44 În ceea ce privește argumentul întemeiat pe încălcarea principiului egalității de tratament, trebuie să se sublinieze că acesta este vădit lipsit de temei. Astfel, faptul că Regulamentul nr. 1177/2002 nu se aplică măsurii notificate nu rezultă din exercitarea unei marje de apreciere. Prin urmare, motivul pentru care contractele vizate de măsura notificată nu ar beneficia de ajutoare în temeiul Regulamentului nr. 1177/2002 este legat numai de caracterul temporar al acestui regulament și de faptul că Republica Italiană nu a notificat măsura în cauză, astfel încât să poată fi adoptată o decizie de către Comisie înainte de expirarea regulamentului menționat.

45 În legătură cu afirmația reclamantei potrivit căreia Comisia ar fi încălcat principiul protecției încrederii legitime, trebuie să se constate că Regulamentul nr. 1177/2002 nu cuprinde nici dispoziții care să scutească statele membre de obligația lor de notificare în temeiul articolului 88 alineatul (3) CE, nici dispoziții care să modifice definiția noțiunilor aferente, precum noțiunea de modificare a unui ajutor existent. Dimpotrivă, acest regulament condiționează aplicarea sa de respectarea dispozițiilor articolului 88 CE și ale Regulamentului nr. 659/1999. Prin urmare, decizia de aprobare din 2004, care se întemeiază pe Regulamentul nr. 1177/2002, nu putea în niciun caz să fie de natură să creeze o încredere legitimă dincolo de ceea ce era expus în mod explicit în decizia menționată, și anume autorizarea Republicii Italiene de a acorda ajutoare cu o valoare globală de 10 milioane de euro.

46 Având în vedere toate cele ce precedă și în lipsa unor dispoziții tranzitorii care să extindă domeniul de aplicare temporal al Regulamentului nr. 1177/2002, se impune respingerea în întregime a primului motiv.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe o apreciere eronată a măsurii notificate

Argumentele părților

47 Reclamanta susține, în primul rând, că Comisia nu ar fi dispus de nicio competență pentru a examina compatibilitatea măsurii notificate cu piața comună, această cerință de compatibilitate neregăsindu-se în Regulamentul nr. 1177/2002. Astfel, acest regulament își are originea, potrivit reclamantei, într-o situație de urgență existentă pe piață, care este de competența exclusivă a Consiliului, în temeiul articolului 87 alineatul (3) litera (e) CE.

48 În această privință, reclamanta afirmă că rolul Comisiei, în scopul aprecierii compatibilității măsurilor de ajutor din perspectiva regimului derogatoriu instituit de Consiliu în temeiul articolului 87 alineatul (3) litera (e) CE, este limitat la verificarea respectării condițiilor enunțate de Consiliu, această respectare fiind asigurată în speță.

49 În al doilea rând, reclamanta susține că în mod eronat Comisia s-a întemeiat pe articolul 4 alineatul (2) din Regulamentul nr. 794/2004 pentru a concluziona că măsura notificată era un ajutor nou. În această privință, reclamanta afirmă că Regulamentul nr. 1177/2002 era o normă superioară Regulamentului nr. 794/2004. Prin urmare, acesta din urmă nu poate restrânge aplicarea Regulamentului nr. 1177/2002. Dimpotrivă, Regulamentul nr. 794/2004 ar trebui să fie interpretat în lumina scopului Regulamentului nr. 1177/2002, și anume cel de a susține șantierele europene confruntate cu concurența neloială coreeană.

50 În al treilea rând, reclamanta contestă temeinicia motivului care figurează în considerentul (23) al deciziei atacate, potrivit căruia „majorările bugetului alocat unei

scheme aprobate (cu excepția celor marginale de mai puțin de 20 %) sunt de natură a avea un impact asupra concurenței, întrucât permit statelor membre să acorde un ajutor mai mare decât cel aprobat inițial". Potrivit reclamantei, măsura notificată nu ar fi putut avea un impact asupra concurenței, întrucât un asemenea impact s-ar fi produs anterior, atunci când operatorii economici, în urma adoptării Regulamentului nr. 1177/2002, au încheiat până în 2005 contracte de construire de nave.

51 Potrivit reclamantei, faptul că șantierele coreene ar fi putut suferi un prejudiciu este un element nerelevant, întrucât acest element ar constitui tocmai scopul Regulamentului nr. 1177/2002. Mai mult, măsura notificată nu ar fi implicat o veritabilă creștere a bugetului unui „ajutor existent", întrucât contractele vizate de măsura notificată nu au beneficiat niciodată de schema de ajutoare în cauză.

52 În al patrulea rând, reclamanta subliniază că refinanțarea realizată de guvernul italian, cu alte cuvinte măsura notificată, trebuie considerată o consecință directă a Regulamentului nr. 502/2004, care a prelungit aplicarea Regulamentului nr. 1177/2002 și a creat o nevoie de refinanțare. Prin urmare, ar fi eronat ca măsura notificată să fie considerată o schemă nouă distinctă de cea care face obiectul deciziei de aprobare din 2004.

53 Comisia contestă argumentele reclamantei.

54 În legătură cu argumentul reclamantei potrivit căruia măsura notificată nu putea avea niciun impact asupra concurenței, Comisia invocă inadmisibilitatea acestuia. Potrivit Comisiei, cererea introductivă de instanță invocă o încălcare a articolului 4 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 794/2004, în timp ce, în replică, este criticată inexistența unui risc de impact asupra concurenței și, prin urmare, lipsa uneia dintre cerințele articolului 87 alineatul (1) CE. Ar fi vorba, prin urmare, de un motiv nou,

care nu ar fi conform dispozițiilor coroborate ale articolului 44 alineatul (1) litera (c) și ale articolului 48 alineatul (2) din Regulamentul de procedură.

Aprecierea Tribunalului

55 Cu titlu prealabil, trebuie respinsă cauza de inadmisibilitate invocată de Comisie. Astfel, deși, în cererea introductivă de instanță, reclamanta a susținut în principal, în sprijinul prezentului motiv, că rezulta din ierarhia de norme în cauză că articolul 4 alineatul (2) din Regulamentul nr. 794/2004 nu putea fi aplicat măsurii notificate, aceasta a invocat de asemenea argumentul potrivit căruia măsura notificată nu putea altera condițiile concurențiale.

56 Rezultă că trebuie declarat admisibil ansamblul argumentelor invocate de reclamantă în cadrul prezentului motiv.

57 În ceea ce privește temeinicia motivului, trebuie respinsă de la început afirmația potrivit căreia Regulamentul nr. 1177/2002 avea ca efect lipsirea Comisiei de competența de a examina compatibilitatea măsurii notificate cu piața comună.

58 În primul rând, competența de care beneficiază Comisia în această privință este consacrată de Tratatul CE și nu poate fi compromisă printr-un regulament.

59 În al doilea rând, astfel cum s-a constatat în cadrul examinării primului motiv, Regulamentul nr. 1177/2002 nu se aplica măsurii notificate.

60 În al treilea rând, chiar dacă s-ar presupune că Regulamentul nr. 1177/2002 este aplicabil măsurii notificate, trebuie subliniat că Regulamentul nr. 1177/2002 este întemeiat pe articolul 87 alineatul (3) litera (e) CE. Prin urmare, ajutoarele pe care le vizează nu constituie decât o categorie de ajutoare care „pot fi considerate compatibile cu piața comună". Articolul 2 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1177/2002 reproduce de altfel fidel acest text.

61 Prin urmare, deși astfel de ajutoare pot fi considerate compatibile cu piața comună, nu rezultă totuși de aici că ele au în mod necesar această caracteristică (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 15 octombrie 1996, IJssel-Vliet, C-311/94, Rec., p. I-5023, punctele 26-28).

62 Astfel, revine Comisiei sarcina de a verifica, în temeiul articolului 88 alineatul (3) CE, dacă aceste ajutoare îndeplinesc toate condițiile pentru a fi compatibile cu piața comună. Acest fapt este amintit de articolul 3 din Regulamentul nr. 1177/2002, care prevede în mod expres că articolul 88 CE și Regulamentul nr. 659/1999 se aplică ajutoarelor în cauză.

63 Din ansamblul acestor considerații privind competența Comisiei rezultă că, contrar celor susținute de reclamantă, Comisia era competentă în speță să aprecieze compatibilitatea măsurii notificate cu piața comună și nicio normă nu o împiedica să recurgă la Regulamentul nr. 794/2004.

64 În legătură cu contestarea calificării măsurii notificate drept ajutor nou, trebuie amintit că domeniul de aplicare al noțiunii de modificare a unui ajutor existent se definește în raport cu temeiul juridic care a instituit schema de ajutor existentă (Hotărârea

Curții din 27 martie 1984, Comisia/Italia, 169/82, Rec., p. 1603, punctele 9 și 10, și Hotărârea Tribunalului din 30 ianuarie 2002, Keller și Keller Meccanica/Comisia, T-35/99, Rec., p. II-261, punctele 61 și 62).

65 În speță, Legea nr. 350/2003, care preciza că bugetul inițial al schemei de ajutor se ridica la 10 milioane de euro, făcea parte dintre elementele pe care Republica Italiană le supusese examenului Comisiei în cadrul procedurii care a condus la pronunțarea deciziei de aprobare din 2004. Rezultă că adoptarea Legii nr. 244/2007, care prevedea că se alocă 10 milioane de euro suplimentare schemei din 2004, a determinat efectiv calificarea măsurii notificate drept ajutor nou în sensul jurisprudenței.

66 Cu titlu neesențial, se amintește că premisa pe care este întemeiată critica reclamantei, și anume faptul că nu putea fi alterată concurența la momentul acordării ajutorului, întrucât impactul asupra concurenței avusese deja loc la momentul încheierii contractelor în 2005 (a se vedea punctul 50 de mai sus), este eronată, astfel cum s-a arătat deja la punctele 36-38 de mai sus.

67 În sfârșit, argumentul reclamantei potrivit căruia măsura notificată nu poate fi considerată un ajutor nou, întrucât aceasta constituie consecința directă a Regulamentului nr. 502/2004, care a prelungit aplicarea Regulamentului nr. 1177/2002 și a generat o nevoie de refinanțare a schemei din 2004, este lipsit de relevanță. Astfel, deși Regulamentul nr. 502/2004 a prelungit aplicarea Regulamentului nr. 1177/2002, nu a introdus nicio derogare de la obligația de notificare a modificărilor ajutoarelor, astfel cum este prevăzută la articolul 88 alineatul (3) CE și la articolul 3 din Regulamentul nr. 1177/2002.

68 Rezultă din toate cele ce precedă că se impune de asemenea respingerea celui de al doilea motiv ca nefondat.

Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe lipsa de relevanță a Recomandării OSL din 20 iunie 2005

Argumentele părților

69 Reclamanta susține, în esență, că decizia atacată este viciată, întrucât aceasta a reținut, în mod eronat, că Recomandarea OSL din 20 iunie 2005 împiedica aprobarea măsurii notificate. Astfel, poziția reținută de Comisie în decizia atacată ar însemna ca Recomandarea OSL din 20 iunie 2005 să fie aplicată retroactiv contractelor semnate înainte de 31 martie 2005, ai căror semnatari ar fi avut o încredere legitimă în faptul că Regulamentul nr. 1177/2002 le va fi aplicat. Cu toate acestea, Recomandarea OSL din 20 iunie 2005 nu ar fi trebuit să joace niciun rol în examinarea măsurii notificate de Comisie.

70 Comisia solicită respingerea motivului.

Aprecierea Tribunalului

71 Trebuie să se constate că din considerentul (26) al deciziei atacate reiese că Comisia a considerat că măsura notificată era incompatibilă cu piața comună având în vedere, pe de o parte, faptul că Regulamentul nr. 1177/2002 expirase și, pe de altă parte, faptul că nu exista un alt temei legal pe care să se poată întemeia o decizie de compatibilitate.

72 În considerentul (37) al deciziei atacate, Comisia a indicat, ca răspuns la argumentul Republicii Italiene expus în considerentul (35) al deciziei atacate, că Comunitatea informase OMC, la 20 iulie 2005, despre faptul că Regulamentul nr. 1177/2002 expirase

la 31 martie 2005 și că statele membre nu mai puteau, prin urmare, să acorde ajutoare în temeiul acestui regulament. Comisia a concluzionat în această privință că această comunicare constituia un angajament din partea Comunității față de OMC de a nu mai aplica Regulamentul nr. 1177/2002.

73 Prin urmare, coroborarea considerentelor (26) și (37) ale deciziei atacate arată că, în cadrul acestei decizii, Comisia a considerat că aprobarea eventuală a măsurii notificate ar fi fost atât incompatibilă cu piața comună, cât și contrară angajamentelor Comunității în raport cu OMC, concluzia privind incompatibilitatea măsurii notificate cu piața comună fiind o apreciere distinctă, autonomă și prealabilă celei privind responsabilitățile Comunității față de OMC.

74 Rezultă că al treilea motiv al reclamantei nu poate fi primit.

Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe insuficiența și pe lipsa motivării

Argumentele părților

75 Prin cel de al patrulea motiv, reclamanta susține, în primul rând, că considerentul (25) al deciziei atacate este viciat de o lipsă a motivării, întrucât acesta „invocă, în termeni

generali, inexistența unui temei juridic care să permită autorizarea [măsurii notificate], făcând doar trimitere la expirarea Regulamentului [nr. 1177/2002], intervenită la 31 martie 2005". Potrivit reclamantei, această insuficiență a motivării este însoțită de o lipsă a motivării, în măsura în care decizia atacată neglijează să examineze relația care există între Regulamentul nr. 1177/2002 și Regulamentul nr. 794/2004 din perspectiva atât a obiectivelor urmărite de Consiliu, cât și a ierarhiei normelor juridice.

76 În replică, reclamanta invocă nemotivarea considerentelor (19)-(24) ale deciziei atacate, întrucât acestea omit să explice atât relația dintre măsura notificată și Regulamentul nr. 1177/2002, cât și relația dintre acordarea ajutoarelor și impactul lor asupra concurenței în 2005.

77 Reclamanta susține de asemenea că afirmațiile Comisiei, potrivit cărora, în primul rând, Regulamentul nr. 1177/2002 nu constituia un temei legal valid pentru examinarea măsurii notificate, în al doilea rând, guvernul italian nu notificase măsura în cauză atunci când Regulamentul nr. 1177/2002 era în vigoare și, în al treilea rând, aprobarea măsurii notificate ar constitui o încălcare a angajamentelor internaționale ale Comunității, nu sunt motivate.

78 Comisia susține că motivarea deciziei atacate este suficientă și adecvată pentru a indica în mod clar raționamentul urmat în aprecierea măsurii notificate. Pe de altă parte, Comisia consideră că argumentele prezentate de reclamantă în replică sunt inadmisibile, întrucât vizează concluzia Comisiei potrivit căreia măsura notificată constituia un ajutor nou. Or, reclamanta nu ar fi criticat acest aspect al deciziei atacate în cererea sa introductivă.

Aprecierea Tribunalului

79 Cu titlu prealabil, trebuie respinsă cauza de inadmisibilitate invocată de Comisie, întrucât reclamanta a contestat în mod explicit în cererea sa introductivă calificarea măsurii notificate drept ajutor nou. Astfel, trebuie să se considere admisibile toate argumentele prezentate de reclamantă în cadrul acestui motiv.

80 În ceea ce privește critica îndreptată împotriva considerentului (25) al deciziei atacate, aceasta trebuie respinsă ca neîntemeiată. Raționamentul Comisiei în privința cadrului juridic aplicabil măsurii notificate, precum și incompatibilitatea acestei măsuri cu piața comună reies în mod suficient de clar din considerentele (11) și (25)-(35) ale deciziei atacate.

81 În plus, trebuie respinse ca vădit nefondate argumentele potrivit cărora decizia atacată nu examinează relația dintre Regulamentul nr. 1177/2002, pe de o parte, și măsura notificată și Regulamentul nr. 794/2004, pe de altă parte. Astfel cum s-a constatat mai sus, Comisia a considerat în decizia atacată că Regulamentul nr. 1177/2002 nu mai era aplicabil și nu era pertinent în scopul examinării măsurii notificate. Prin urmare și având în vedere jurisprudența citată la punctul 28 de mai sus, nu se poate cere Comisiei să explice mai amănunțit cum înțelegea relația dintre un regulament pe care îl considera neaplicabil în speță și normele pe care intenționa să le aplice.

82 În ceea ce privește critica întemeiată pe pretinsa motivare insuficientă privind relația dintre acordarea de ajutoare și efectele lor asupra concurenței în 2005, trebuie să se constate că, prin aceasta, reclamanta nu contestă în realitate decât calificarea de către Comisie a măsurii notificate drept ajutor nou. Astfel cum s-a constatat la punctele 63-66 de mai sus, această critică nu poate fi primită.

83 În sfârșit, în ceea ce privește cele trei critici expuse la punctul 77 de mai sus, trebuie să se constate că, având în vedere considerentele (26) și (34) ale deciziei atacate, primele două sunt vădit nefondate, iar al treilea este inoperant.

84 Astfel, în considerentele (26) și (34) ale deciziei atacate, Comisia explică faptul că Regulamentul nr. 1177/2002 nu mai era în vigoare la momentul adoptării deciziei atacate și că jurisprudența citată de guvernul italian în considerentul (33) al deciziei atacate nu era relevantă pentru a soluționa problema existenței unei încrederi legitime a autorităților italiene.

85 În ceea ce privește ultima critică, trebuie amintit că articolul 1 din decizia atacată precizează că măsura notificată nu poate fi pusă în aplicare întrucât este incompatibilă cu piața comună. Astfel cum rezultă din considerentul (26) al deciziei atacate, pentru a ajunge la concluzia că măsura notificată era incompatibilă cu piața comună, Comisia nu s-a întemeiat deloc pe angajamentul internațional al Comunității. Rezultă că o eventuală lipsă a motivării în ceea ce privește opoziția dintre angajamentul internațional al Comunității și măsura notificată nu ar avea niciun efect asupra dispozitivului deciziei atacate și că această critică ar trebui, prin urmare, să fie declarată inoperantă.

86 Rezultă din toate cele ce precedă că se impune respingerea celui de al patrulea motiv în ansamblul său.

Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe o încălcare a principiilor bunei administrări, contradictorialității și respectării dreptului la apărare

Argumentele părților

87 Reclamanta arată că, prin omiterea luării în considerare a observațiilor sale în cursul procedurii administrative (a se vedea punctul 11 de mai sus), Comisia a încălcat principiile bunei administrări, contradictorialității și respectării dreptului la apărare.

88 Comisia solicită respingerea motivului.

Aprecierea Tribunalului

89 Tribunalul consideră că Comisia și-a îndeplinit obligațiile procedurale față de reclamantă prin publicarea, în luna iunie 2008, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, a deciziei sale de a iniția procedura prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE și prin invitarea părților interesate să își prezinte observațiile cu privire la măsura notificată în termen de o lună (a se vedea în acest sens Hotărârea Falck și Acciaierie di Bolzano/Comisia, punctul 35 de mai sus, punctele 80-84). Prin urmare și având în vedere prima sa obligație, care era aceea de a adopta o decizie într-un termen rezonabil față de Republica Italiană, Comisia nu poate fi criticată pentru că nu a luat în considerare observații depuse de reclamantă la mai mult de trei luni de la expirarea termenului amintit.

90 Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că nici al cincilea motiv nu este fondat.

91 Prin urmare, acțiunea trebuie respinsă în întregime.

Cu privire la cheltuielile de judecată

92 Potrivit articolului 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât reclamanta a căzut în pretenții, se impune obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată, conform concluziilor Comisiei.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a opta)

declară și hotărăște:

1) Respinge acțiunea.

2) Obligă Cantiere navale De Poli SpA la plata cheltuielilor de judecată.

Martins Ribeiro Papasavvas Wahl

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 3 februarie 2011.

Semnături